

**Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta**

Kompetence zaměstnanců bezpečnostních agentur v českém právním řádu

Studentská vědecká a odborná činnost

Kategorie: doktorské studium

2012
5. ročník

Autor: Mgr. Michal Sýkora

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do 5. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK.

V Praze dne 18. dubna 2012

Mgr. Michal Sýkora

1. Úvod

Lze konstatovat, že obecně se zákonná oprávnění zaměstnanců bezpečnostní agentury (dále jen BA) neliší do oprávnění „běžného“ občana, resp. zákon těmto zaměstnancům nepřiznává žádné zvláštní postavení ani kompetence, kterými by se alespoň vzdáleně mohli blížit postavení například příslušníků ozbrojených sil, bezpečnostních sborů či strážníka obecní policie, zaměstnanec BA nemá postavení úřední osoby¹. Taxativní výčet osob, které mají pro účely zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále jen TrZ), postavení úřední osoby, podává ustanovení § 127 TrZ, mezi nimiž zaměstnanec BA není uveden. Takové postavení by zaměstnanec BA měl pouze za situace, kterou předpokládá ustanovení § 327 odst. 1 TrZ, podle něhož se ochrana podle ustanovení § 325 a 326 TrZ, která upravují trestné činy proti úředním osobám (násilí proti úřední osobě a vyhrožování s cílem působit na úřední osobu), poskytuje také osobě, která vystoupila na podporu nebo na ochranu úřední osoby. Na ochranu úřední osoby vystupuje ten, kdo chrání její tělesnou integritu nebo její čest a vážnost před útokem pachatele trestného činu násilí proti úřední osobě podle ustanovení § 325 TrZ nebo trestného činu vyhrožování s cílem působit na úřední osobu podle ustanovení § 326 TrZ². V praxi si lze představit ochranu přivolaného policejního orgánu, jenž je fyzicky napaden osobou, kterou před příjezdem policie zadrželi pracovníci BA. Přes výše uvedené jsou to právě zaměstnanci bezpečnostních agentur, kteří jsou velmi často ze strany běžných občanů vnímání jako osoby, jejichž pravomoci sice nedosahují pravomocí např. Policie České republiky, ale výrazně se jim blíží. Na druhé straně stojí opačný názor silně kritizující členy bezpečnostních agentur zasahujících například v obchodních střediscích, kteří někdy za použití násilí zadrželi osobu podezřelou z krádeže, a to i na několik hodin, aniž by ihned kontaktovali policejní orgán. Takové jednání je samozřejmě nutno označit za exces, zatímco přirovnání postavení zaměstnanců BA k postavení policejní orgánu za neopodstatněné. Lze konstatovat, že tito zaměstnanci jsou především prostředkem k vyjádření vůle osoby, jež si najímá jejich služby. Obsahem této vůle je především ochrana života, zdraví a majetku. Tato práce by měla odpovědět na otázku jaké jsou při ochraně těchto zájmů kompetence zaměstnanců BA v souvislosti s možností zadržet osobu, která se dopustila protiprávního jednání v areálu střeženém zaměstnanci BA, např. krádeže, či která způsobila osobě chráněné těmito zaměstnanci ublížení na zdraví.

¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 8 Tdo 838/2006 ze dne 21. července 2006.

² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 2865.

Téma nabývá na aktuálnosti zejména v současné době, kdy je připravována zákonná regulace bezpečnostních agentur a lze očekávat, že mnohá témata týkající se této problematiky budou ještě hojně diskutována. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že problematikou oprávnění zaměstnanců BA se několikrát zabýval i Nejvyšší soud České republiky (viz níže uvedená rozhodnutí).

Zákonná oprávnění zaměstnance BA vůči osobě, která se dopouští protiprávního jednání je nutno nejprve rozlišit podle toho, zda se taková osoba dopouští či dopustila trestného činu, přestupku nebo jiného správního deliktu či deliktu civilního. Dále je nutno rozčlenit zákonné možnosti postupu vůči takové osobě podle toho, zda její protiprávní jednání stále ještě trvá či ho již ukončila a snaží se místo činu opustit.

2. Trestné činy

Jednáním osob následně zadržovaných zaměstnanci BA je například neoprávněné vniknutí či zdržení se v areálu, který je střežen zaměstnanci BA, jež lze na základě intenzity tohoto jejich jednání nejčastěji kvalifikovat jako trestný čin krádeže podle ustanovení § 205 odst. 1 písm. b) TrZ, neboli krádeže spáchané vloupáním v souladu s ustanovením § 121 TrZ, tedy vniknutím do areálu střeženého zaměstnanci BA nedovoleným překonáním uzamčení nebo překonáním jiné jistící překážky s použitím síly, trestný čin poškození cizí věci podle ustanovení § 228 TrZ, kdy dochází ke zničení, poškození nebo způsobení neupotřebitelnosti cizí věci (nejčastěji například bezpečnostních dveří, oken apod. ve chvíli, kdy se tyto osoby snaží neoprávněně proniknout do areálu za účelem krádeže), dále je tímto jednáním i ublížení na zdraví podle ustanovení § 146 TrZ, například při napadení některého zaměstnance BA, nebo jako obdobné trestné činy.

Pokud protiprávní jednání této osoby stále trvá, například je-li zaměstnanci BA přistižena při krádeži věcí, jež jsou ve střeženém areálu uskladněny, kvalifikujeme toto její jednání jako přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, a zaměstnanci BA mohou proti útočníkovi zakročit v rámci **nutné obrany podle ustanovení § 29 TrZ**, podle něhož čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným čin, a jeho útok tak překazít, neboť nutná

obrana je uplatněním práva proti bezpráví, kdy svépomoc nahrazuje nedostatek ochrany zájmů chráněných trestním zákoníkem ze strany veřejné moci³.

Nutná obrana je zvláštním, privilegovaným případem krajní nouze podle ustanovení § 28 TrZ, která neklade na obránce (v tomto případě zaměstnance BA) takové zákonné nároky jako při uplatňování krajní nouze, ale i ona má své podmínky a mantinely, které je nutno dodržovat.

Útok musí být hrozící či trvajícím. Útok *přímo hrozí* tehdy, když je zřejmé a očividné, že v nejbližší době musí nevyhnutelně začít porušování zájmů, že útok a porušení zájmů budou nevyhnutelné a okamžitě následovat za hrozbou⁴. V konkrétním případě to znamená, zaměstnanci BA mohou zakročit například proti osobě, která si dosud nezapočala přisvojovat cizí věci, ale již se pohybuje v areálu a je ke všem okolnostem zřejmé, že se tam neocitla omylem, ale právě za účelem krádeže, či lze zmínit i z poslední doby známé případy, kdy bývalý zaměstnanec vstoupí do areálu se zbraní a lze očekávat, že se chystá někomu ublížit na zdraví či ho přímo usmrtit (napřahuje zbraň či zaměřuje oběť)⁵. V takové situaci rozhodně není třeba s obranou čekat, až útok začne⁶. *Útok trvajícím* pak značí situaci, kdy již osoba počala v areálu ničit či přisvojovat si cizí věci, lživě vyvolává poplach nebo někoho napadla.

Útok musí směřovat proti zájmu chráněnému trestním zákonem, což je typicky odcizování či ničení cizích věcí, fyzický útok na člověka apod. Za takový útok však nelze považovat situaci, kdy vlastník zboží strážného v areálu začne sám toto ničit, například ze zlosti, že se stalo neprodejné v důsledku prošlé trvanlivosti. Nutná obrana zde není na místě,

³ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 329.

⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 376.

⁵ Hrozba útoku může vyplývat jak z přípravy konkrétního trestné činu ve smyslu ustanovení § 20 odst. 1 TrZ (pachatel vešel se zbraní do areálu), tak i z jeho pokusu podle ustanovení § 21 TrZ (pachatel vystřelil či se neúspěšně pokusil zapálit cizí věc ve snaze ji zničit), či jeho jednání dospělo do fáze, kdy ho již lze kvalifikovat jako trestný čin v základní skutkové podstatě, ale úmysl pachatele směřuje ke spáchání kvalifikované skutkové podstaty tohoto trestného činu (pachatel již usmrtil osobu a je zřejmé, že hodlá usmrtit další, pachatel naplnil přistavený vůz cizími věcmi a vrací se do areálu pro další), v souladu s teorií trestního práva jde tak stále o fázi pokusu. Klíčové je však konstatování, že aplikace nauky o vývojových stádiích trestného činu zde může mít jen pomocný charakter, poněvadž hranice mezi přípravou a pokusem nesleduje zcela mechanicky hranici mezi hrozícím a přímo hrozícím útokem, viz Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 377.

⁶ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 251.

neboť se nejedná o protiprávní jednání, když poškozením vlastní věci nelze naplnit skutkovou podstatu trestného činu poškození cizí věci⁷.

Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku. Přiměřenost obrany znamená, že obrana je schopná odrazit útok, tj. je způsobilá k jeho spolehlivému odvrácení⁸, podle jazykového výkladu tedy může být i nepřiměřená (zpacifikování útočnicka se zbraní, který se chystá vystřelit na jinou osobu, ranou do hlavy tupým předmětem). Způsobená škoda, na rozdíl od krajní nouze, může být větší než škoda hrozící z útoku (zlomená ruka útočnicka, jenž chtěl nožem napadnout jinou osobu, drobná tržná rána toho, kdo chtěl zapálením poničit cizí věc). Neuplatní se zde tedy tzv. *požadavek proporcionality* (způsobený následek nesmí být stejně závažný nebo ještě závažnější než ten, který hrozil), a ani tzv. *požadavek subsidiarity* (pokud lze nebezpečí odvrátit i „mírnějším“ způsobem, je nutno zvolit právě tento mírnější způsob), oba typické pro institut krajní nouze.

Je však třeba se vyvarovat tzv. excesů, tedy vybočení z mezí nutné obrany, buď v podobě *excesu intenzivního*, kdy je obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku (těžké ublížení na zdraví osobě, které se snaží odcizit věci v celkové hodnotě 10.000,- Kč), či *excesu extenzivního*, kdy bylo v obraně pokračováno ještě v době, kdy už útok skončil (zaměstnanci BA doženou osobu, která se snažila v areálu odcizit cizí věci, avšak vyrušena již z místa činu utekla, a způsobí jí ublížení na zdraví či poškození oděvu). V takovém případě by zaměstnanci BA byli odpovědní za trestný čin takto způsobený (vybočení z mezí nutné obrany by se však posuzovalo jako polehčující okolnost podle ustanovení § 41 písm. g) TrZ).

Pokud je účel nutné obrany naplněn a útok je odvrácen, nevztahuje se na další jednání zaměstnanců BA vůči osobě, jež se takového jednání dopustila, již ustanovení o nutné obraně. Nutnou obranu lze realizovat až do faktického skončení útoku, když již přestalo hrozit nebezpečí pro chráněné zájmy, nikoliv tedy pouze do jeho právního dokonání⁹. Odborná literatura uvádí případy, kdy se již nutná obrana nepřipouští¹⁰:

⁷ Výjimku by v tomto ohledu představovala věc uvedená ve skutkové podstatě trestného činu zneužívání vlastnictví podle ustanovení § 229 TrZ.

⁸ Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 253.

⁹ Srov. Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 377, a příklady tam uvedené.

¹⁰ Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 377.

1. Útok byl již úspěšně odvrácen (například pokud zaměstnanci BA zamezili útočnickovi v odcizení cizí věci),
2. útok byl úspěšný, útočník dosáhl svého cíle a na dalším porušování chráněných zájmů již nemá zájem (útočník poškodil cizí věc a uniká z areálu),
3. útočník dobrovolně upustí od svého jednání (útočník pohybující se po areálu se zbraní si své počínání rozmyslí a odchází).

Násilné fyzické působení na útočníka ze strany zaměstnanců BA by již nespadlo pod nutnou obranu, ale bylo by nutné je kvalifikovat jako extenzivní exces z nutné obrany¹¹ (viz výše). Rovněž tak ani zadržení takové osoby po ukončení útoku již nespadá pod nutnou obranu. V takovém případě je však možné využít jiného příslušného institutu právního řádu, a to tzv. *občanské zadržení* podle ustanovení § 76 odst. 2 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád (dále jen TrŘ).

Pokud je osoba, která se dopouští protiprávního jednání ve střeženém areálu **při trestném činu** nebo **bezprostředně poté**¹² (typicky při útěku z areálu), pak smí v souladu s ustanovením § 76 odst. 2 TrŘ její osobní svobodu omezit kdokoli, tedy i zaměstnanci BA, pokud je to nutné k **zjištění její totožnosti**, k **zamezení útěku** nebo k **zajištění důkazů**. Zaměstnanec nebo zaměstnanci, kteří uvedeným způsobem podezřelou osobu zadrží, jsou povinni ji **ihned předat policejnímu orgánu**. Slovem „ihned“ se v praxi samozřejmě rozumí předat pachatele v objektivně možném času. Rozhodně nelze toto ustanovení vykládat tak, že pokud k předání nedojde již během několika minut, pak je nutné pachatele propustit. Rovněž tak není podmínkou pro uplatnění tohoto institutu skutečnost, že zásah státních orgánů není dosažitelný (i když zpravidla tomu tak bude)¹³. Pokud jde o příslušníka bezpečnostních sborů (ozbrojenými sbory jsou například Policie České republiky, Bezpečnostní informační služba, Vězeňská služba České republiky, Úřad pro zahraniční styky a informace, Hasičský záchranný sbor České republiky, Celní správa České republiky) lze osobu předat rovněž i nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody **bez odkladu oznámit**

¹¹ Ač ani posouzení této otázky není jednoznačné, viz i níže rozebraný rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky sp. zn. 1 As 34/2010 ze dne 9. září 2010.

¹² Podmínky zadržení jsou tak v tomto ohledu stanoveny výrazně úžeji, než u ostatních typů zadržení podle ustanovení § 75 TrŘ a § 76 odst. 1 TrŘ, kde právo na zadržení existuje od vývojových stadií trestného činu (přípravy, pokusu) až do jeho promlčení, viz Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 396.

¹³ Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 309.

(tj. typicky telefonním hovorem) a vyčkat jeho příjezdu. V praxi jsou známé případy, kdy zaměstnanci BA, kteří střežili majetek v nákupním středisku ponechali zadrženou osobu po několik hodin v uzavřené místnosti, aniž by na místo přivolali policejní orgán. Nutno podotknout, že nákupní střediska bývají situována do větších měst a to do míst s větší koncentrací obyvatel či s dobrou dopravní dostupností a příslušníci policejního orgánu se buď vyskytují v blízkosti takového střediska, a to i bezprostřední, či pro ně není problém se na místo ve velmi krátké době dopravit. Takové jednání zaměstnanců BA je proto nutno jednoznačně odmítnout, neboť směřuje proti smyslu uvedeného ustanovení a je z jejich strany jakýmsi trestem vůči zadrženému.

Je dále nutno trvat na odůvodněném přesvědčení zadržujícího, že byl spáchán trestný čin a že jej spáchal právě zadržovaný¹⁴. To může být klíčové pro případnou kvalifikaci jednání zasahujících zaměstnanců BA z pohledu některého nedbalostního trestného činu či přestupku, pokud by vyšlo najevo, že zadržovaná osoba není pachatelem trestného činu.

Výslovné oprávnění zaměstnanců BA zadržet podezřelou osobu podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ konstatoval rovněž Nejvyšší soud České republiky ve svém usnesení sp. zn. 8 Tdo 838/2006 ze dne 21. července 2006: „*Zaměstnanec bezpečnostní služby může omezit osobní svobodu jiného při splnění podmínek § 76 odst. 2 TrŘ, tj. jde-li o osobu, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté*“.

U zadržení je v souladu s odbornou teorií nutno dodržovat zásadu subsidiarity. Lze-li účelu omezení osobní svobody (zjištění totožnosti, zamezení útěku nebo zajištění důkazů) dosáhnout jinými prostředky méně omezujícími svobodu přistižené osoby, pak je třeba použít takových jiných prostředků¹⁵, což vyplývá *a contrario* ze slovního spojení „pokud je to nutné“. V praxi si lze představit, že podezřelá osoba je požádána, aby na místě setrvala do příjezdu policejního orgánu či poskytla hodnověrné údaje o své totožnosti (například umožněním zaměstnancům BA opsat údaje z jejího občanského průkazu) a tato osoba takovým požadavkům dobrovolně vyhová. Uvedené však nelze vykládat tak, že zaměstnanci BA jsou povinni vždy postupně vyčerpat všechny méně omezující prostředky a teprve následně přistoupit k omezení svobody podezřelého. Vždy je totiž nutno přihlídnout ke

¹⁴ Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 396.

¹⁵ Šámal, P. a kol. Trestní řád. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 596.

konkrétním okolnostem každého případu. Pokud je například zřejmé, že domluva s podezřelým by nevedla k tíženému výsledku (pachatel již startuje vůz, aby opustil areál, do něž se vloupal), mohou zaměstnanci BA rovnou přistoupit k omezení jeho svobody.

Jelikož zadržením podezřelé osoby podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ jde o výkon práva, který vyplývá z právní normy – trestního řádu, jedná se o okolnost vylučující protiprávnost¹⁶, ač se v teorii objevily i názory, že se může jednat o formu nutné obrany¹⁷. Takto zasahující zaměstnanci BA se tedy nemohou dopustit spáchání trestného činu omezování osobní svobody podle ustanovení § 171 TrZ¹⁸, kterého se dopustí ten, kdo jiného bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví svobody¹⁹, neboť sice podezřelé osobě brání v užívání osobní svobody, ale jsou k výkonu tohoto práva oprávněni podle výslovného ustanovení trestního řádu, samozřejmě za předpokladu dodržení podmínek a předpokladů uvedených v ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ²⁰. Společnost má zájem na zadržení pachatele, a proto umožňuje každému, nejen orgánům bezpečnostních služeb, pachatele zadržet²¹.

Samotné omezení osobní svobody podezřelé osoby lze pak realizovat různými způsoby: spoutáním, uzamčením v místnosti, připoutáním k pevnému předmětu, přidržením zaměstnanci BA či obstoupením této osoby několika zaměstnanci do příjezdu policejního orgánu apod. Fyzická intenzita takového zákroku musí být přímo úměrná požadovanému účelu, bylo by tedy zjevným excesem, pokud by ze strany zaměstnanců došlo například k těžkému ublížení na zdraví této zadržené osoby (došlo by k porušení výše uvedené podmínky, že účelu šlo dosáhnout i jinak).

Takové jednání by muselo být posuzováno podle jiné okolnosti vylučující protiprávnost, nežli podle oprávnění zadržet osobu podezřelou podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ, zejména z pohledu, zda zde nebyly dány podmínky nutné obrany podle ustanovení § 29

¹⁶ Novotný, O. Vanduchová, M. Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 282 – 283.

¹⁷ Vokoun, R. Zadržení podezřelého jako okolnost vylučující protiprávnost. Vybrané aktuální problémy československého trestního práva. Praha: Univerzita Karlova, 1986, str. 171.

¹⁸ Právě tento trestný čin typicky přichází do úvahy při nesplnění podmínek zadržení podezřelé osoby podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ, viz například Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, str. 263.

¹⁹ Jedná se o zásah do osobní svobody, jímž se znemožňuje nebo omezuje volný pohyb člověka a zároveň se mu zabírá o svém pohybu svobodně rozhodovat, viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 139 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 1537.

²⁰ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 316 – 317.

²¹ Dolenský, A. Písařík, J. Proč se člen ostrahy musí zodpovídat za zadržení pachatele při krádeži majetku střežené organizace? Trestní právo, č. 10, 1996, str. 16.

TrZ, pokud by zadržená podezřelá osoba začala na zaměstnance BA útočit a ublížení na zdraví by vyplynulo z jejich obrany. Pokud by tedy tito zaměstnanci museli odvracet útok hrozící či trvající ze strany podezřelé osoby, nebylo by takové jejich jednání protiprávní, pokud by jí způsobili naznačené ublížení na zdraví, znehodnocení jejího oděvu či poškození věcí, které by měla tato osoba u sebe, avšak za podmínky, že jejich obrana nebyla zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Jelikož zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, neobsahuje vlastní úpravu odpovídající ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ, použijí se podmínky vyžadované tímto ustanovením i vůči osobě mladistvé (tj. na pachatele, který v době spáchání činu dovršil věku alespoň 15 let a nepřekročil věk 18 let).

Pokud by dodatečně vyšlo najevo, že osoba zadržená zaměstnanci BA není pachatelem žádného trestného činu, tedy že ze strany zasahujících zaměstnanců došlo k omylu, bylo by nutno posoudit, zda lze jejich jednání podřadit pod ustanovení § 18 odst. 4 TrZ o skutkovém omylu²², podle něhož ten, kdo při spáchání činu mylně předpokládá skutkovou okolnost, která vylučuje protiprávnost jeho jednání²³ (v tomto případě zaměstnanec, který se domnívá, že zasahuje v souladu s ustanovením § 76 odst. 2 TrŘ), nejedná úmyslně, tím však není dotčena jeho odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti. Jelikož k naplnění skutkové podstaty trestného činu omezování osobní svobody podle ustanovení § 171 TrZ je zapotřebí zavinění ve formě úmyslu, nepřicházela by trestní odpovědnost zaměstnanců BA pro tento trestný čin v úvahu. Totéž by se týkalo odpovědnosti zaměstnanců BA za přestupek proti občanskému soužití podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. c) zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen PŘZ)²⁴, kterého se dopustí ten, kdo úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, nepravdivým obviněním z přestupku, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním, a jenž je korespondujícím přestupkem k trestnému činu omezování osobní svobody²⁵, neboť ač obecně v souladu s ustanovením § 2 PŘZ postačí k odpovědnosti za přestupek zavinění z nedbalosti, k naplnění skutkové podstaty tohoto konkrétního přestupku je zapotřebí zavinění ve formě úmyslu (arg. „*přestupku se dopustí ten, kdo úmyslně...*“).

²² Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 139 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 1537.

²³ Teorie tento případ označuje jako tzv. pozitivní skutkový omyl, viz Novotný, O. Vanduchová, M. Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010, str. 246.

²⁴ Tento přestupek je korespondující k trestnému činu omezování osobní svobody podle ustanovení § 171 TrZ, viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 139 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 1541.

²⁵ Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 139 až 421. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2010, str. 1541.

Odpovědnost za trestné činy či přestupky spáchané z nedbalosti však vyloučena není. V úvahu přicházejí zejména trestný čin těžkého ublížení na zdraví z nedbalosti či odpovídající přestupek proti občanskému soužití podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. b) PŘZ spočívající v nedbalostním ublížení na zdraví.

3. Přestupky a jiné správní delikty a delikty civilní

Nejvyšší soud České republiky se ve výše uvedeném usnesení sp. zn. 8 Tdo 838/2006 ze dne 21. července 2006 zabýval rovněž otázkou oprávnění zaměstnanců BA omezit osobní svobodu osoby, která není podezřelá ze spáchání trestného činu: *„Zárok zaměstnance bezpečnostní služby vůči osobě, která není podezřelá ze spáchání trestného činu, spočívající v omezení její osobní svobody, nelze pokládat za oprávněný, ani když jej provede na žádost orgánů Policie České republiky o zadržení této osoby pro účely plnění jejich jiných úkolů. Okolnost, že zaměstnanec bezpečnostní služby takto jednal na žádost Policie České republiky, nemá význam pro posouzení oprávněnosti jeho zákroku, a proto mohou být splněny podmínky nutné obrany ve smyslu § 29 TrZ, pokud osoba, jíž tento zaměstnanec neoprávněně brání v užívání osobní svobody, užije násilí k překonání odporu toho, kdo omezuje její osobní svobodu. Oprávněnost nutné obrany je v takovém případě založena na tom, že uvedená osoba odvrací útok na zájem chráněný trestním zákonem, konkrétně na zájem společnosti na ochraně osobní svobody.“*

Uvedený názor řeší nejen případ úplné beztrestnosti zadržované osoby, ale nastiňuje i problematiku pravomoci zaměstnanců BA v případě, že jednání, kterého se určitá osoba dopouští je sice protiprávní, avšak nedosahuje intenzity trestného činu, ale pouhého přestupku, jiného správního deliktu či deliktu civilního. K možnostem omezit osobní svobodu osoby podezřelé ze spáchání přestupku nezaujala doposud praxe ani teorie zcela jednoznačný názor a tuto otázku je tak nutno označit za spornou²⁶.

Situaci, kdy se podezřelý osoba dopouští pouze přestupku, lze ilustrovat na příkladu, kdy by taková osoba úmyslně poškodila okno či dveře, avšak bez úmyslu se do areálu vloupat

²⁶ Klapal. V. Možnosti omezení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání přestupku. Trestněprávní revue, 2006, č. 6, str. 173.

(nebyl by zde tedy úmysl spáchat krádež vloupáním) či jeho úmyslem sice je proniknout do objektu, ale nikoliv za účelem krádeže, například za situace kdy si taková osoba chce přes areál zkrátit cestu a přitom poškodí vchod, přičemž škoda by zjevně nedosahovala částky 5.000,- Kč, jež je hranicí, které musí pachatel trestného poškození cizí věci podle ustanovení § 228 TrZ ve spojení s ustanovením § 138 odst. 1 TrZ poškozením věci dosáhnout, aby bylo možno daný skutek kvalifikovat jako trestný čin. Nutno konstatovat, že **ustanovení obdobné ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ zákon o přestupcích neobsahuje** a nečiní tak ani jiné zákony upravující správní delikty. Výše uvedený názor Nejvyššího soudu České republiky je však podle třeba vyložit s ohledem na souvislost s předchozí právní větou o možnosti zadržet osobu podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ, uvedený výrok tedy nelze vykládat tak, že zadržení osoby podezřelé pouze z přestupku či civilního deliktu zaměstnancem BA je beze všeho *a priori* protiprávní a lze se proti němu ze strany zadržované osoby bránit v režimu nutné obrany. Uvedený rozsudek pouze uvádí, že není oprávněný podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ. To, že zaměstnanec BA jednal po právu lze však dovodit z jiných ustanovení právního řádu.

V úvahu připadá využití úpravy tzv. (občanské) svépomoci podle ustanovení § 6 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník (dále jen OZ)²⁷, které řeší možnost užití přiměřeného způsobu odvrátit bezprostředně hrozící neoprávněný zásah do práva toho, kdo je jím ohrožen. V souladu se zněním zákona i odbornou literaturou je nutno bezprostřednost takového zásahu chápat v tom smyslu, že se jedná o bezprávný útok, který přímo hrozí, anebo již začal a dosud neskončil²⁸. Jelikož pojem svépomoci lze vedle přímého vynucení splnění nějaké povinnosti chápat i jako zajištění splnění povinnosti pozdějším vynucením státní mocí proti vůli povinného²⁹ (zadržované osoby), lze usoudit, že zadržení osoby, která se dopustila správního či civilního deliktu, za účelem její identifikace ať zaměstnanci BA či přivolaným policejním orgánem je v zásadě podle tohoto ustanovení možné. Možnost využití tohoto ustanovení výslovně pro zaměstnance BA vyjádřil i Nejvyšší soud České republiky v usnesení sp. zn. 8 Tdo 572/2006 ze dne 17. května 2006: „*Jestliže obviněný byl v obchodním domě přistižen zaměstnanci bezpečnostní služby při odcizení zboží a byl jimi vyzván k tomu, aby*

²⁷ Výše rozebraný institut omezení osobní svobody podle ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ je právě jedním z pozůstatků tohoto obecného principu občanské svépomoci v oblasti trestního řízení, viz Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 309.

²⁸ Švestka, J. Spáčil, J. Škárová, M. Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 98 – 99.

²⁹ Pulkrábek, Z. Svépomoc v soukromém právu. Právní rozhledy, 2001, č. 7, str. 303.

prokázal svou totožnost a umožnil provedení osobní prohlídky s cílem nalézt odcizené zboží, nelze hodnotit opodstatněnost takového zákroku podle ustanovení § 82 odst. 3, 4 a § 83b TrŘ, tj. z hlediska podmínek k provedení osobní prohlídky, neboť se nejedná o úkon k tomu příslušných orgánů činných v trestním řízení. Takové počínání zaměstnanců bezpečnostní služby je však nutné posuzovat z hlediska naplnění zákonných podmínek svépomoci podle ustanovení § 6 ObčZ.“

Uvedená právní věta se sice primárně týkala možnosti zaměstnanců BA požadovat po zadržené osobě prokázání totožnosti a umožnění provedení osobní prohlídky s cílem nalézt odcizené zboží, ale lze ji podle mého názoru vztáhnout i na možnost pouhého zadržení této osoby. Nutno však zdůraznit, že uvedené rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky se po svém vyhlášení setkalo s nejednoznačným přijetím ze strany odborné veřejnosti³⁰, upozorňujícím především na skutečnost, že výše uvedené ustanovení o svépomoci předpokládá neoprávněný zásah, který teprve hrozí (bezprostředně), a svépomoc může uplatnit jen ten, kdo byl takovým zásahem ohrožen. Je otázkou, zda zásah proti cizímu majetku ještě stále hrozí i v době, kdy je zloděj zadržen zaměstnanci BA a z jakého důvodu tito zaměstnanci uplatňují svépomoc proti zloději zboží, které není v jejich vlastnictví, tj. nejsou těmi, kteří jsou zásahem ohroženi. Otázkou je případná delegace oprávnění využít svépomoci vlastníkem zboží³¹, právě v tom by mohlo dojít k výraznému odlišení možnosti zásahu ze strany zaměstnanců BA a ze strany běžného občana. Odborná literatura v souvislosti s těmito otázkami rovněž zmínila možnost použití ustanovení § 417 odst. 1 OZ, podle něhož ten, komu hrozí škoda, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení. Konkrétní případ však doposud nebyl ze strany Nejvyššího soudu zaznamenán.

I v případě zadržení podezřelé osoby za použití svépomoci je však nutno vyvarovat se excesů, například v podobě vážného ublížení na zdraví.

Na problematiku zadržení osob, které se dopustili „pouhého“ přestupku, jiného správního či civilního deliktu, lze aplikovat i názor nedávno vyslovený Nejvyšším správním soudem České republiky v rozsudku sp. zn. 1 As 34/2010 ze dne 9. září 2010. Soud zde řešil

³⁰ Púry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. Trestněprávní revue, 2007, č. 8, str. 230.

³¹ Púry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. Trestněprávní revue, 2007, č. 8, str. 230.

problematiku oprávnění revizora městských dopravních podniků zadržet osobu cestující bez řádně označené jízdenky, tedy tzv. černého pasažéra. V uvedeném případě revizor zadržel tuto osobu za použití fyzické síly a byl správním orgánem shledán vinným ze spáchání přestupku proti občanskému soužití podle ustanovení § 49 odst. 1 písm. c) PŘZ. Proti tomuto rozhodnutí následně podal odvolání a nakonec i správní žalobu a kasační stížnost. Nejvyšší správní soud ve svém rozsudku předložil konstrukci, podle níž lze případ, kdy revizor zadrží takovou osobu, která nepředložila platnou jízdenku, odmítla uhradit pokutu, prokázat se osobním dokladem, sdělit osobní údaje potřebné k vymáhání jízdného, následovat revizora na vhodné pracoviště ke zjištění totožnosti anebo na výzvu revizora setrvat na vhodném místě do příchodu osoby oprávněné zjišťovat totožnost cestujícího, a hodlá utéct z místa činu, subsumovat pod ustanovení o **nutné obraně podle § 2 odst. 2 písm. a) PŘZ**³², podle něhož přestupkem není jednání, jímž někdo odvrací přiměřeným způsobem přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný zákonem, a tedy vyloučit protiprávnost jednání revizora, neboť skutečnost, že se cestující osoba dopouští výše uvedených jednání je nutno kvalifikovat jako útok na zájem chráněný zákonem. Tímto zájmem může být jakýkoliv zájem chráněný zákonem, včetně zájmu na ochraně majetkových práv³³. Útok na zájem chráněný zákonem nemusí mít nutně jen podobu přestupku nebo trestného činu, ale může mít též podobu deliktu civilního³⁴. Zadržením černého pasažéra je tento útok odvrácen a je zabráněno vzniku majetkové škody na straně provozovatele městské hromadné dopravy, neboť černý pasažér by již byl jen těžko dohledatelný.

Podstatné pro problematiku oprávnění zaměstnanců BA jsou především závěry, které v rámci uvedeného rozhodnutí Nejvyšší správní soud České republiky učinil: „*Na závěr nutno zdůraznit, že výše uvedené závěry se v žádném případě nevztahují jen na vztah provozovatele drážní dopravy a černého pasažéra. Naopak, vyplývají z předpokladu možnosti každé jednotlivé fyzické či právnické osoby chránit si v sociálních interakcích svá práva. Každý se může obdobným způsobem chránit například proti zloději, jakkoliv hodnota odcizených věcí nenaplní trestní odpovědnost pachatele, (...) nebo proti osobě, která poškodila jeho věc atd.*“ Uvedená konstrukce je tak použitelná nejen na přestupky, ale i jiné správní či civilní delikty.

³² Takový názor byl ostatně již dříve vyjádřen i v odborné literatuře, viz Klapal, V. Možnosti omezení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání přestupku. Trestněprávní revue, 2006, č. 6, str. 173.

³³ Viz i náleží Ústavního soudu České republiky sp. zn. II. ÚS 317/01 ze dne 1. října 2002.

³⁴ Srov. Červený, Z. Šlauf, V. Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. 16. vydání. Praha: Linde, 2009, str. 28: „*Útok má zpravidla znaky trestného činu nebo přestupku.*“ Stejný názor převládá i v trestněprávní teorii, viz Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 330.

Nutno podotknout, že i tento názor se neseťkal s jednoznačným přijetím ze strany odborné veřejnosti³⁵. Spornou otázkou zde zůstává především okamžik ukončení útoku, neboť například u osoby vyrušené od odcizení cizí věci, která již nestihla tento čin dokončit a uniká z areálu, je již útok ukončen a ani nehrozí (vlastníku věci již nemůže být způsobena žádná škoda). Zadržení této osob by tak hrozilo vybočením z mantinelů nutné obrany.

I v tomto případě je samozřejmě nutno apelovat na to, aby počínání zaměstnanců BA nebylo zcela zjevně nepřiměřené způsobu útoku, neboť je-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku, o nutnou obranu se nejedná³⁶. Zaměstnanec BA tedy nesmí volit takové prostředky, které povedou nebo mohou vést k újmě na zdraví zadržované osoby nebo jakékoliv jiné osoby, nesmí použít větší síly než je nezbytně nutné k dosažení cíle jeho zákroku, kterým je ochrana majetkových práv. Tohoto cíle dosáhne znemožněním útoku zadržované osoby a přivoláním policejního orgánu. Naproti tomu je však přirozené, že zasahující zaměstnanec musí reagovat i na eventuální užití násilí ze strany zadržované osoby. Pokud tedy tato osoba použije vůči zaměstnanci fyzické síly, musí nést tomu odpovídající riziko adekvátní reakce, neboť zaměstnanec je v tom případě oprávněn se proti tomuto novému útoku znovu přiměřeným způsobem bránit podle ustanovení § 2 odst. 2 písm. a) PŘZ. Na útok zadržované osoby se v tom případě nevztahuje ustanovení o nutné obraně, neboť zaměstnanec BA jedná po právu.

4. Závěr

Osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, mohou zaměstnanci BA omezit v souladu s ustanovením § 76 odst. 2 TrŘ, pokud je to nutné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útoku nebo k zajištění důkazů. Jsou však povinni tuto osobu ihned předat policejnímu orgánu. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému policejnímu orgánu omezení osobní svobody zadržované osoby bez odkladu oznámit.

³⁵ Havel, B. Jezdit na černo se nesmí (?!). <http://www.jinepravo.blogspot.com/2010/12/jezdit-na-cerno-se-nesmi.html>.

³⁶ Ač tak přestupkový zákon výslovně nestanoví, je nutno v tomto případě vycházet z úpravy obsažené v trestním zákoníku, viz Jemelka, L. Vetešník, P. Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011, str. 10, a tam uvedený rozsudek Nejvyššího správního soudu České republiky sp. zn. 1 As 1/2008 ze dne 6. února 2008.

Co se týká možnost zadržení podezřelé osoby v případě přestupků, správních či civilních deliktů, nenalzáme v právním řádu výslovně oprávnění obdobné ustanovení § 76 odst. 2 TrŘ. Proto je v tomto případě nutno vycházet z příslušné judikatury. Ta sice konstatovala možnosti užití svépomoci podle ustanovení § 6 OZ či nutné obrany podle ustanovení § 2 odst. 2 PŘZ, tyto konstrukce (zejména pak možnost využití ustanovení o svépomoci) však nebyly ze strany odborné veřejnosti plně přijaty, a lze proto očekávat judikatorní vývoj v této oblasti. Podle našeho názoru se však stavíme na stranu možnosti zadržet takovou podezřelou osobu, i když se nedopustila trestného činu, ale „pouhého“ přestupku nebo jiného správní či civilního deliktu.

Při zadržení je nutno brát ohled na to, aby nedocházelo k nadbytečnému ublížení na zdraví zadržené osoby ze strany zaměstnanců BA, v takovém případě by totiž nebyla vyloučena jejich odpovědnost za odpovídající trestné činy či přestupku proti zdraví.

Nelze samozřejmě po zaměstnancích BA požadovat, aby byli vždy schopni přesně kvalifikovat, zda protiprávní jednání osoby ve střeženém areálu naplňuje znaky trestného činu, přestupku či jiného správního deliktu nebo deliktu civilního, a podle toho v drobných nuancích měnili svůj přístup a jednání k takové osobě. Je však nutné apelovat na to, aby za všech okolností dodržovali potřebnou míru obezřetnosti a zejména fyzické působení na takovou osobu omezili na nejnižší možnou míru, tedy i při její zvýšené agresivitě maximálně na znehybnění a vyčkání příjezdu policejního orgánu, a vyvarovali se ublížení na zdraví, pokud to není bezprostředně nutné k jejich samotné obraně.

Český právní řád v současné době neobsahuje ustanovení, jež by zaměstnance BA v ohledu jejich kompetencí privilegovalo. Jelikož však stále probíhají diskuze týkající se přijetí zákona upravujícího postavení bezpečnostních agentur, lze do budoucna očekávat diskuze i v této oblasti.

Seznam použité literatury

- Červený, Z. Šlauf, V. Tauber, M. Přestupkové právo. Komentář k zákonu o přestupcích včetně textu souvisejících předpisů. 16. vydání. Praha: Linde, 2009.
- Dolenský, A. Písařík, J. Proč se člen ostrahy musí zodpovídat za zadržení pachatele při krádeži majetku střežené organizace? Trestní právo, č. 10, 1996.
- Jelínek, J. a kol. Trestní právo hmotné. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.
- Jemelka, L. Vetešník, P. Zákon o přestupcích a přestupkové řízení. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2011.
- Klapal, V. Možnosti omezení osobní svobody osoby podezřelé ze spáchání přestupku. Trestněprávní revue, 2006, č. 6.
- Kratochvíl, V. a kol. Kurz trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- Novotný, O. Vanduchová, M. Šámal, P. a kol. Trestní právo hmotné. Obecná část. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2010.
- Pulkrábek, Z. Svépomoc v soukromém právu. Právní rozhledy, 2001, č. 7.
- Púry, F. Souhrn aktuální judikatury – V. Nutná obrana v trestním právu. Trestněprávní revue, 2007, č. 8.
- Šámal, P. a kol. Trestní řád. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník I. § 1 až 139. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Šámal, P. a kol. Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010.
- Švestka, J. Spáčil, J. Škárová, M. Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník I. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.
- Vokoun, R. Zadržení podezřelého jako okolnost vylučující protiprávnost. Vybrané aktuální problémy československého trestního práva. Praha: Univerzita Karlova, 1986.